

Blodiga fotspår

Recension

Pauline B. Bart och Eileen Geil Moran (red.): *Violence against women: The bloody footprints*. Sage Public., Newsbury Park, 1993.

"De flesta män bara hatar kvinnor. Ted Bundy dödade dem".

Ted Bundy var en ung medelklassamerikan i karriären; snygg, begåvad och charmig. År 1979 dömdes han till döden och avrättades för våldtäkt och mord på tre kvinnor och var starkt misstänkt för samma brott på ytterligare 47 stycken. Före sin dödsdom lyckades han otroligt nog fly två gånger och blev närmast en massmedial hjälte - ända tills han begick det omanliga misstaget att bli tillfångatagen.

Hur ska man se på fenomenet Ted Bundy? Representerar han en sjuklig avvikelse i ett i grunden friskt samhälle? Eller är han bara ett - visserligen extremt - uttryck för ett patriarkalt samhälle, som erotiserar makt och underordning och inte tydligt kan skilja mellan våldtäkt och samlag? I föreliggande antologi råder ingen tvekan om hur man betraktar övergrepp mot kvinnor i alla dess former - som individuella uttryck för ett strukturellt våld inbyggt i samhällets grundvalar.

Antologin är indelad i fyra huvudavsnitt. Det första tar upp förekomsten av olika våldsformer som mord, våldtäkt, incest, sexuella trakasserier på arbetsplatsen och obscena telefonsamtal. Två av författarna har gjort omfattande intervjuer med 114 våldtäktsmän dömda till fängelse. Männens berättelser visar, att våldtäkten ofta var ett uttryck för hämnd på eller bestraffning av en "significant other", som på ett eller annat sätt avvisat mannen. Han våldtog då en annan kvinna - vilken som helst- och på det sättet, säger författarna, betraktas kvinnor som en klass eller en kategori och inte som individer. Andra män hade begått våldtäkt som en extra "bonus" i samband med stöld eller rån, när de trott sig säkra. Ytterligare andra hade våldtagit socialt eller psykologiskt otillgängliga kvinnor som en utmaning, för att må bra. En del ägnade sig åt gängvåldtäkt på helgerna. Få av männen hade trott att de skulle åka fast, bland annat därför att kvinnor anmäler i så liten utsträckning. Andra ville inte medge att det handlade om våldtäkt. Sammanfattningsvis hade de flesta innan de blev dömda sett våldtäkt som en tämligen riskfri och belönande handling.

Det andra avsnittet exemplifierar hur våld mot kvinnor har strukturellt stöd i religiösa, medicinska och sociala organisationer. Men bara för att våldet är institutionaliserat, behöver man inte misstänka en konplott, säger författarna. Det handlar mindre om enskilda mäns medvetna handlingar och mer om, att man föds in i ett kvinnofientligt samhälle, ungefär som man föds in i ett visst språkområde. I ett av kapitlen behandlas de svarta (afrikanska-ameri-

kanska) kvinnornas situation, och därmed vidgas diskussionen till att gälla även ett rasperspektiv. Det finns mycket tystnad och icke systematiserad kunskap kring svartakvinnors utsatthet idag, bland annat beroende på det trefaldiga förtrycket i form av kön, klass och ras. Med utgångspunkt från Alice Walker görs en genomgång av behandlingen av svarta kvinnliga slavar på 1800-talet. Författaren hävdar, att fundamentet för dagens pornografi vilar på denna kvinnosyn med objektifiering, dominans och kontroll som huvudinnehåll kryddat med kedjor, piskor osv. Ett annat kapitel belyser katolska kyrkans syn på kvinnans position i samband med våldtäkt. En noggrann / feministisk / läsning av ett autentiskt fall, där en 12-årig flicka föredrog döden framför att bli våldtagen visar, att kyrkan förordar detta val. Dessutom hann flickan förlåta gärningsmannen innan hon dog, vilket också av kyrkan betraktas som en önskvärd handling. Kvinnor har med andra ord ansvar även för männen.

Det tredje avsnittet inleds med ett resonemang om kvinnors rädsla för våld och övergrepp. Kvinnors rädsla är i mångt och mycket en fruktan för våldtäkt och därmed en fruktan för män. Undersökningar visar att tre gånger så många kvinnor som män är rädda för att bli utsatta för brott, medan mannen dominerar stort i brottsofferstatistiken (alla brott). Denna ständiga fruktan ingår som en viktig komponent i att vara kvinna och påverkar det dagliga livet. I flera kapitel tas arbetet med misshandlade kvinnor upp, och svårigheterna t.ex. i förhållande till domstolsväsende och polis liknar svenska erfarenheter. Erfarenheter av motsättningar inom kvinnoorganisationer har vi också i Sverige, t.ex. mellan heterosexuella och lesbiska kvinnor, men i USA fördjupas detta av samarbetsproblem också mellan vita, svarta och andra etniska minoriteter. Avsnittet avslutas med ett kapitel av Catherine Mac Kinnon, som konstaterar att feminsimen saknar en teori om staten och lämnas i sticket både av liberalismen och marxismen. Hon förslår att staten betraktas som manlig, dvs. staten ser på kvinnor såsom män ser på kvinnor. I ljuset av detta blir skillnaden mellan våld och (heterosexuellt) samlag svår att definiera. Där staten ser samlaget i våldtäkten ser offret våldtäkten i samlaget.

Det fjärde avsnittet slutligen handlar om aktuella och framtida forskningssområden och berör bland annat metodologiska problem. Denna antologi är en slags fortsättning på ett specialnummer av *Gender and Society* från 1989. Medförfattarna är huvudsakligen akademiker men några är författare, socialarbetare eller medarbetare i tidskrifter. Boken speglar amerikanska erfarenheter av ett samhälle dominerat av våld i alla dess former. Man har räknat ut, att en kvinna våldtas var femte minut och att våldtäkt är cirka 18 gånger vanligare i USA än i Västeuropa. Detta hindrar inte att erfarenheter och analyser gjorda av amerikanska kvinnor har den största relevans för oss även om vi har en ribba för våld, som just i detta historiska ögonblick ligger högre.

Anna Westerståhl